

Стефан Д. Тодоровић¹
 Универзитет у Крагујевцу
 Филолошко-уметнички факултет
 Центар за проучавање језика и књижевности

О СТАТУСУ, СИСТЕМУ И УПОТРЕБИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА: ЗБОРНИК РАДОВА У ЧАСТ ПРОФ. МИЛОШУ КОВАЧЕВИЋУ²

Српски језик: статус, систем, употреба. Зборник у част проф. Милошу Ковачевићу. Јелена Петковић и Владимир Поломац (ред.). Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 2018.

1. Зборник радова *Српски језик: статус, систем, употреба* објављен је у част проф. др Милошу Ковачевићу, редовном професору Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу и Филолошког факултета у Београду. Зборник је настао на иницијативу наставника и сарадника Катедре за српски језик ФИЛУМ-а како би се обележила 65. година живота, те 40. година научног и наставног рада дугогодишњег професора Савременог српског језика, Опште лингвистике и Стилистике. У том смислу, важно је истаћи велики научно-наставни утицај и допринос професора Ковачевића у формирању живота ФИЛУМ-а: увођење научних пројеката (*Српски језик и друштвена креиња, Динамика структуре савременог српског језика*), захваљујући којима се формира Центар за научноистраживачки рад, на којем се 2018. године запошљава десетак младих истраживача; осмишљавање међународне конференције *Српски језик, књижевност, уметност*; увођење докторских студија филологије, те докторских студија српског језика и књижевности, а из којих је изведен и Научни скуп младих филолога Србије *Савремена проучавања језика и књижевности*. Уз све то, проф. Ковачевић је био ментор преко 20 докторских и 20 магистарских радова, међу којима су неке управо објављене на ФИЛУМ-у или је њихова израда у току.

2. Зборник је подразумевао теме посвећене различитим системским и употребним одликама српског језика, као и питањима његовог статуса, што и јесу биле преокупације досадашњег рада проф. Ковачевића, те је у Зборнику окупљено близу педесет лингвиста различитог унутарлингвистичког усмерења, односно колега пријатеља, те ученика

1 stodorovic@rocketmail.com, stefan.todorovic@filum.kg.ac.rs

2 Рад је урађен у оквиру пројекта 178014: *Динамика структуре савременог српског језика*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

и поштовалаца рада проф. Ковачевића, који су из различитих лингвистичких српских и европских центара приложили своје радове.

2.1. Након „Уводне речи” (11–12) уредника Ј. Петковић и В. Поломца, следи „Биографија проф. др Милоша Ковачевића” (17–18), те дивљења вредна „Библиографија проф. др Милоша Ковачевића” (19–61), која броји, закључно са 2018. годином, 773 библиографских јединица (радова, полемика, монографија, уџбеника итд.). Након тога следе два поглавља са радовима (65–135 и 139–768). Срж Зборника чини 47 научних радова, при чему – 45 ауторска и 2 коауторска, које су потписали еминентни стручњаци из Србије, БиХ, Бугарске, Црне Горе, Аустрије, Немачке, Француске, са центара/катедри унутар неколико универзитета и института (Институт за српски језик, те универзитети: Крагујевац, Београд, Источно Сарајево, Ниш, Приштина, Нови Сад, Грац, Бања Лука, Нови Пазар, Софија итд.). Највећи број радова приложиле су колеге са ФИЛУМ-а, али и бивши докторанди и колеге проф. Ковачевића са факултета на којима је радио или и даље ради (Филолошки факултет у Београду, Филозофски факултет у Нишу и у Источном Сарајеву, Педагошки факултет у Сомбору и у Јагодини).

2.2. Први део Зборника чини мањи број радова посвећених осветљавању научних доприноса проф. М. Ковачевића различитим питањима науке о језику и писму, а радови се базирају на изучавању професорових теоријских ставова у вези са синтаксом, стилистиком, семантиком, морфологијом и међуодносом ових лингвистичких дисциплина, те историјом књижевног језика и писма: М. Бабић, „Разграничавање синтаксичких категорија у (морфо)синтаксичкој теорији Милоша Ковачевића” (65–80); Ј. Јовановић Симић, „Стилистичка схватања Милоша Ковачевића” (81–92); Т. Русимовић, „Истраживања Милоша Ковачевића која представљају теоријски оквир типологији форичких супстантивних антецедената релативних клауза” (93–116); Б. Самарџић, „Вук и ћирилица као лингвистичке теме Милоша Ковачевића” (105–116); С. Куљанин, „Морфолошке теме Милоша Ковачевића” (117–130); Б. Мишић, „Међуоднос граматичких и стилистичких категорија у радовима Милоша Ковачевића” (131–135).

2.3. Други део чини 41 рад, у вези са главном темом Зборника. Посебан квалитет налази се у проблемској и методолошкој разноврсности радова. Иако Зборник није тематски груписан, радови се могу разделити на групе, према дисциплинама, јер српски језик у овим анализама није био репрезентован само стандарднојезички, већ и дијалекатски и функционалностилски.

2.3.1. Најпре, у Зборнику је присутан највећи број радова из синтаксе и семантике, најчешће интерферентно, што и јесу две темељне области проф. Ковачевића, понекад уз прагматички аспект, или лингвистику текста, а тематика је била разноврсна (различити типови реченица, значења и синтаксичких конструкција, номинализација, двострука негација и сл.): Р. Симић, „Нека запажања о синтакси идиоматских структура (према грађи из дела Јанка Веселиновића)” (145–164); Н. Арсенијевић,

„Објекатски датив у стандардном српском језику” (2019–234); Ј. Московљевић Поповић, „Глаголи комуникације и когнитивних процеса у имперсоналним конструкцијама с партиципским пасивом” (235–246); Т. Ашић, „Спацијалне и апстрактне употребе предлога *прег* у српском језику” (247–258); А. Јањушевић Оливери, „А или али – између везника и интензификаторских партикула” (293–304); М. Кубурић Мацура, „Концесивна интерпретација генитивних конструкција с приједлогом *без* у савременом српском језику” (305–319); М. Алановић, „Могу ли односне клаузе бити допунски конституенти?” (337–350); Ј. Петковић, „Двострука негација у пропратнооколносним реченицама” (351–360); Н. Киш, „О уланчавању номинализованих структура” (361–376); М. Мишковић Луковић, „Семантичко-прагматички интерфејс: студија случаја конвенционалног имплицирања или процедуралног кодирања” (411–420); М. Јанићијевић, „Истраживање семантичких улога зараћених страна у делу *Време смрти 2* Добрице Ђосића: системско-функционалне и сродне перспективе” (421–434); Ј. Ајџановић, „Садржинска и структурна својства глагола са префиксом *јог-*” (591–602); А. Пејовић, „О значењу и употреби имперфекта у шпанском језику у односу на српски” (733–756).

2.3.2. На другој страни, налази се низ радова који припадају другој значајној проф. Ковачевића – стилистици, па су кроз призму функционалне стилистике, социолингвистике, анализе дискурса и сродних дисциплина ураћена истраживања о српском језику заснована на различитим функционалним стиловима/жанровима, па се највише аутора бавило испитивањем системских и употребних особина српског језика у разговорном медијском и поетском дискурсу, те језику администрације: Д. Савова, „Говорни жанр ‘тврђња из искуства’ у српском језику” (435–444); Б. Мишић Илић, „Агентивност у медијском дискурсу” (445–462); С. Благојевић, „Интеркултурална реторика као резултат реконцептуализације контрастивне реторике идеолошке и педагошке импликације” (463–478); С. Степанов, „Једна текстна врста административног функционалног стила: оглас (оглашавање) продаје стечене имовине” (479–498); С. Станојчић, „Перзистенцијални елеменат у формирању дискурса/текста” (499–514); Ј. Филиповић, „Наука о језику из перспективе теорије комплексности: теорија језичког предводништва у историјској социолингвистици” (653–670); М. Папез, „Императивна употреба глагола *heißen*, *es* и *gelten als* у новинским извјештајима на њемачком и функционално еквивалентних конструкција на српском језику” (757–768).

2.3.3. Зборник садржи и радове који са различитих аспеката осветљавају језичке појаве на корпусу народног језика: Ј. Марковић, „Брачни односи у писаним документима из Запања у лингвистичком огледалу” (535–548); Н. Рамић, „Системска организација дијалекатског лексикона” (549–558); Т. Танасковић, „Територијално маркирани оноματοпејски деривати у дијалекатској прози Драгослава Михаиловића” (559–578), док су путем релативно младе дисциплине у србистици, дијалекатском стилистиком, свој научни допринос дали Бојана Вељовић („Употреба аориста у говору Тутина, Новог Пазара и Сјенице” (377–410)) и Р.

Младеновић („Независносложене реченице у северношарпланинском сирињском говору” (319–336)). Историјске теме јављају се у двама радовима: Ј. Стојановић, „Континуанти вокала *jaйи* у *Пашировским испривама* (16. в.)” (625–638); В. Поломац, „Српски као дипломатски језик југоисточне Европе VXI века (на примеру писма Мехмед-паше Соколовића Андрашу Баторију)” (639–652).

2.3.4. Трагом лексиколошко-лексикографских и морфолошких испитивања, у Зборнику се могу наћи теоријска и емпиријска истраживања: Р. Драгићевић, „Ка структури корпуса за нови вишетомник савременог језика Матице српске” (195–204); Б. Арсенијевић, „Оглед о доследно критеријалној подели речи на врсте” (205–2018); С. Ристић, И. Лазић Коњик, „Концепт породице у српском језику (на материјалу речника српског језика)” (515–534); А. Стефановић, „Употреба и конкуренција бројних именица на *-ица* (изведених од основних бројева) и бројних именица на *-ка* у српском језику” (579–590); О. Дурбаба, „О неким примерима творбених образаца оказионализма” (603–612); С. Ђурђевић, „Лексема са префиксом *не-* у *Госпођици* Иве Андрића” (613–624).

2.3.5. У неколико радова јављају се питања историје стандардизације, нормативистике и методологије: Ж. Станојчић, „Вишеслојна природа значења традиционалног граматичког термина” (139–144); М. Окука, „*Србска граматика* Димитрија Милаковића (1838)” (165–184); П. Радић, „Из граматичког слагања у српском језику, нормативистички приступ” (185–194)М; Илијана Чутура, „О прилошким изразима у србистици” (259–272).

2.3.6. Коначно, у Зборнику се могу наћи радови из области методике наставе и учења језика: М. Јањић, „Стилистика и естетика говора у наставном контексту” (671–682); М. Николић, „Уџбенички комплет у функцији изграђивања трајних и примењивих знања из српског језика” (683–694); Ј. Вучо, „Неки аспекти аутокорекције србогоних ученика у писаној продукцији на италијанском” (695–714); И. Вучина Симовић, А. Јовановић, „Употреба глаголских облика у наразији једнојезичне и двојезичне деце на српском језику” (715–732).

2.4. Осим што је тематика радова Зборника пропуштена кроз призму великог броја дисциплина, а најпре системсколингвистичких (синтакса, семантика и стилистика истакнуте као инхерентне научном доприносу проф. Ковачевића), право богатство Зборника јесу и библиографије уз радове, корпусни материјал који у неким радовима броји на десетине референци, али и добар број радова који износи нормативистичке и теоријске погледе на језик и науку о језику. С обзиром на то да је тематика Зборника одредила српски језик као полазни језик, резултате ових истраживања свакако треба истакнути као вредне, посебно са гледишта њиховог доприноса србистици уопште, те и њеној методолошкој апаратури.

2.5. Не само да зборник *Српски језик: статус, систем, употреба* представља збир научних радова кроз које се осветљавају допринос проф. Ковачевића србистици, те савремени токови србистике уопште,

он одговара и тематици многобројних научних пројеката које финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја РС. С тим у вези, треба рећи да више од половине радова публикованих у Зборнику представља резултате истраживача на неколико пројеката: превасходно резултати истраживања матично крагујевачког пројекта *Динамика сѣрукѣура савременог срѣског језика* (178014), којим руководи проф. Ковачевић још мало па деценију, те радови истраживача у оквиру других научних пројеката: *Сѣандардни срѣски језик: синѣаксичка, семанѣичка и ѣраѣмаѣичка истраживања* (178004), *Дијалекѣолошка истраживања срѣског језичког ѣросѣора*, (178020), *Линѣвистичка истраживања савременог срѣског књижевног језика и израда Речника срѣскохрватског књижевног и народног језика САНУ* (178009), *Исѣорија срѣског језика* (178001). Управо разноврсност у лингвистичком усмерењу аутора, као и циљеви њихових истраживања (већини истоветни: проучавање системских и употребних вредности српског језика) дају драж овом Зборнику и чине га квалитетнијим и погоднијим за нека нова научна сазнања.

3. Имајући у виду све наведено, показује се сасвим очигледним да зборник *Срѣски језик: сѣаѣус, сисѣем, уѣоѣреба* у потпуности одговара најактуелнијим резултатима истраживања српског језика, тачније, да су истраживачки подухвати у њему (и на пројектима у оквиру којих се она и врше) комплементарни са савременим лингвистичким теоријско-методолошким постулатима. Истовремено, они чине један квалитетан допринос и поштовање научног и наставног лика и дела проф. др Милоша Ковачевића. Из перспективе младог научног посленика, верујемо да се овај Зборник радо читати и цитирати, па ћемо се сложити са жељама Урэндиштва проф. Ковачевићу да „у годинама које долазе задржи неисцрпну животну енергију и страст за науком, те да настави да нас обогаћује својим радовима”.